

"הקרת הכלכלה הפלסטינית בגדה המערבית", אביב טטרסקי, עיר עמים, 5.8.2025

הקדמה

שלום לכולם. תודה שהצטרפתם אלינו למפגש היומי של עיניים על עזה. היום אנחנו מופנות את המבט שלנו לגדה המערבית, לא כדי להסיט את העיניים מעזה, אלא כדי לקבל תמונה רחבה יותר של מהלכי ההרס הכוללים שישראל מנהלת נגד הפלסטינים. בגדה הצבא משתמש בכלים ושיטות שפיתח בעזה, כולל הפצצות אוויריות, והנועדות להחרפה דרמטית בדיכוי, אלימות מתנחלית קטלנית בגיבוי הצבא, הריסות בתים ותשתיות, הגבלות תנועה וגלי עקירה ונישול. היום נשמע מאביב טטרסקי על הקרת הכלכלה בגדה, פרספקטיבה נוספת, חדשה, שעוד לא עסקנו בה, על השאיפה הישראלית לעיצוב המרחב הפלסטיני בגדה תוך הפיכת החיים שם לבלתי אפשריים, בלתי נסבלים. אביב הוא חוקר בעמותת עיר עמים ופעיל בעמותת "דהרמה מעורבות חברתית". תודה רבה שהצטרפת אלינו אביב, ונשמח לשמוע ממך.

הרצאה

שלום לכולם, לכולן. תודה רבה ליאור ולכל המארגנים. יש לי שמונה דקות בערך. אני אגש לעניין. אני רוצה לתאר כמה מהפעולות הישראליות בהיבט הכלכלי ואז להעיר עליהן כמה דברים. אני מתאר לעצמי שהזמן יגמר לפני שאוכל לדבר על התפקיד שלנו בזה, ועל מה שאנחנו יכולים ויכולות לעשות. אז אתם מוזמנים לשאול אותי. אין לי תשובות טובות, אבל גם על זה צריך לדבר. אז אני חושב שהדבר שהוא יחסית כן ידוע, זה שמהשמיני באוקטובר, או קודם לשביעי באוקטובר, בעצם חלק ניכר מהאוכלוסייה של הגדה המערבית התפרנסה בישראל או בהתנחלויות. אנחנו מדברים על משהו כמו 150,000 תושבים, רובם עם היתרי עבודה, וכמה עשרות אלפים, אני לא יודע, נגיד 30,000 בערך ללא היתרי עבודה. כלומר מה שנקרא "בניגוד לחוק".

מהשמיני באוקטובר ישראל מחליטה שדי, לא נותנים להם להיכנס לתחומי הקו הירוק. במצב חירום האמיתי ובבהלה המאוד גדולה של השמיני באוקטובר עוד אפשר להבין את זה, אבל האיסור הזה נשאר בעצם עד היום. הוא נוגע לעבודה בתחומי הקו הירוק. היו גם עשרות אלפים שעבדו בהתנחלויות. שם אין איסור ובעצם ההחלטה מסורה בידיים של כל התנחלות והתנחלות. ויש התנחלויות שמחליטות ככה, והתנחלויות שמחליטות אחרת. בשורה התחתונה היום יש משהו כמו 25,000-30,000 פלסטינים בגדה המערבית שרובם עדיין עובדים בגדה, כלומר בהתנחלויות, באזורי תעשייה ישראלים בגדה המערבית, ומעט מאוד, כמה אלפים שמוגדרים כ"עובדים בעבודות נדרשות" שנכנסים לישראל ועובדים. אבל רוב רובם – אנחנו מדברים על מעל 100,000 אנשים – הם אנשים שהפרנסה שלהם נגדעה כמעט לפני שנתיים, ועד היום הם מנועים מלהגיע לעבודה שלהם. כמובן שהאפקט הזה בראש וראשונה הוא עליהם ועל המשפחות שלהם. אם אנחנו מדברים על משהו כמו 100,000 יותר מ-100,000 משפחות, חצי מיליון תושבים. בגדה יש בערך שלושה מיליון פלסטינים, אז לחצי מיליון מתוכם מקור הפרנסה שלהם נגדע, אלא אם כן הם מצאו איזשהו תחליף, אבל רובם לא מצאו תחליף. ואנחנו מדברים כבר על כמעט שנתיים.

במבט רחב יותר, 22% מהעובדים בגדה המערבית התפרנסו במקומות עבודה ישראלים. 100,000 זה קצת פחות מה-22%, נניח 18-19%. ההשפעה היא כמובן רוחבית, ולא רק על אותן משפחות שנפגעות באופן ישיר. ההשתכרות שלהם בחודש הייתה משהו כמו מיליארד וחצי שקל שבעצם בבת אחת נעלמים מהכלכלה הפלסטינית. כמובן שכולם מרגישים את זה: סוחרים ומקומות מסחר וכך הלאה. אני עוד מעט אזכיר את הרשות הפלסטינית שמקבלת מיסים מהמשכורות של התושבים שלה. יש מיליארד וחצי פחות הכנסות, אז יש גם פחות מיסים. אני חושב כולנו יכולים ויכולות להבין את היקפי המצוקה עובר מי שלא עובדים כבר שנתיים, כולל משפחות שממש לא מסוגלות לרכוש אוכל, שצריכות סיוע ברכישת אוכל. לפי תוכנית המזון העולמית של האו"ם מספר המשפחות הפלסטיניות בגדה שצריכות סיוע ברכישת מזון הוכפל. הוא עומד היום על 700,000 תושבים. זה יותר מרבע מאוכלוסיית הגדה, או בערך רבע. בוודאי שגם מי שמצליח להחזיק מעמד, אז הוצאות גדולות כאלה, חד פעמיות או לא צפויות, טיפול רפואי למשל. להרבה אנשים בגדה המערבית אין ביטוח בריאות, וגם מי שיש לו זה לא מכסה דברים שאנחנו אולי רגילים שהביטוח בריאות שלנו מכסה. [דוגמא נוספת:] ילדים שמסיימים בית ספר ורוצים להמשיך ללמוד באוניברסיטה. זו הוצאה מאד גדולה שהרבה משפחות היום לא מסוגלות לממן. זה ברמה של האנשים, של המשפחות, והאוכלוסייה.

ברמת הרשות הפלסטינית, כבר הזכרתי את אובדן הכנסות ממיסים. אבל הרשות – ש-60% מהתקציב שלה מגיע מתשלומי מיסים או ממכסים למיניהם. לפי הסכמי אוסלו – זה נקרא "פרוטוקול פריז" – ישראל היא זו שאמורה לגבות עבור הרשות, בין אם זה את המיסים של הפועלים שעובדים בישראל, או מכסים על יבוא ויצוא אל הגדה, או מע"מ כשתושבי הגדה רוכשים מוצרים ישראלים, כמובן שהמחיר כולל מע"מ. כל הדברים האלה אמורים להיאסף בידי ישראל ולהיות מועברים לגדה, וככה לאורך כמעט 30 שנה באמת זה התנהל. ב-2018 הממשלה קיבלה החלטה להעניש את הרשות הפלסטינית על זה שהיא מעבירה קצבאות לאסירים פלסטינים, למשפחות של פלסטינים שנהרגו, בין אם הם נהרגו כי ישראל הרגה אותם, או על רקע זה שהם תקפו ישראלים. ומשנת 2019, כלומר עוד מלפני אוקטובר 23, ישראל מנכה כמה עשרות מיליוני שקלים בחודש מהכספים האלה, שהם לגמרי כספים של הרשות. ישראל עושה את זה באופן חד צדדי.

זה מאוד גדל מאז אוקטובר 23. ההחלטה היא בידיים של שר האוצר, ושר האוצר הוא בצלאל סמוטריץ'. למשל, הוא החליט שהתשלומים שהרשות מעבירה לעובדים שלה בעזה הם בעצם מימון של חמאס. אז מהשמונה באוקטובר ישראל מענישה את הרשות על התקציבים האלה, ועל התשלומים שמועברים לפלסטינים שהיו מעורבים באלימות מול ישראל או מול ישראלים. מאז 2019 ישראל ניכתה סכום כולל של 6-7 מיליארד שקלים, סכום שכמעט חצי ממנו, כבר למעלה מ-3 מיליארד שקלים, הוא מאז אוקטובר 23. ההערכה היום היא שישראל לא מעבירה 40% מהכספים האלה, שכאמור הם בעצמם מהווים 60% מההכנסות של הרשות הפלסטינית. אז הגירעון של הרשות הוא אדיר. המשמעות היא שעובדי ציבור, מורות, עובדות בבתי חולים, רופאים רופאות, וכך הלאה כבר שנים, לפחות שנתיים (זו בעיה שהתחילה לפני אוקטובר 23, ורק הוחרפה מאז) לא מקבלים בעצם משכורת מלאה. ממה ששמעתי בחודשים האחרונים זה הגיע ל-50% מהמשכורת שמשולמת להם. שוב, זהו מצב מאוד קשה. ויש לכך כמובן עוד ביטויים.

ואז רק לסכם אני אדגיש כמה דברים. אחד, מלכתחילה גם לפני אוקטובר 23 הכלכלה הפלסטינית לא הייתה מאד איתנה. אז כמובן שהמכות האלה הם מאד קשות. שימו לב שהדברים השונים שציינתי, קל מאד להצדיק אותם, או למסגר אותם, כאיזשהן פעולות ביטחוניות. וזה משהו שאני חושב שאליז אנחנו צריכים מאד לשים לב, שמאחורי טיעונים ביטחוניים ישראלים מסתתרות פעולות מאד פוגעניות. וכשזוכרים שמי שעומד מאחורי זה בצלאל סמוטריץ', [המסקנה היא ש]המטרה היא הקרסה או הפלה של הרשות הפלסטינית, כלומר, [המטרה היא] שהמצב הכלכלי יהיה כל כך חמור, ושהיציבות תתערער [עד כדי] הפלה של הרשות הפלסטינית. מה שבשיח הישראלי מכנים אולי "הבערה של השטח". מספיק להקשיב קצת לסמוטריץ' וחבריו בשביל לדעת שהשאיפה היא לחולל בקנה מידה דומה את מה שאנחנו מעוללים בעזה, גם בגדה המערבית. ובשביל זה צריך לערער שם את היציבות, והכלכלה היא חלק מאוד גדול מזה.